
A.

I. Om Orden, som det bedste og hensigtsmæssigste Middel til at befordre og vedligeholde Sædelighed hos Ungdommen; ved J. Kasted, Rector ved Christiania Cathedralskole, Professor, Ridder. Christiania 1811. 10 S. 4. *).

Opdragelsen kan betragtes fra ligesaa mange Synspuncter, som Mennesket, dens Gjenstand, fremstiller forskjellige Sider, har forskjellig Interesse, forskjellige Bestemmelser. Som sandseligt-fornuftigt Væsen fremstiller Mennesket en dobbelt Side, hvoraf enhver fordrer sin særegne Behandling; ligesom det har et dobbelt Liv, et jordisk og et aandeligt, saa har det og en dobbelt Interesse; det kan betragtes som bestemt for Selskabet og som selv Hensigt, som bestemt for Jorden og for Him-

*) Et Indbydelseskrift til den offentlige Examen i Christiania Skole i Septbr. 1811.

melen: og i alle disse Henseender er det en Gjenstand for Opdragelsen; ved denne alene skal det sættes i Stand til at blive, nyde, opnaae, hvad det, efter sin Natur, i enhver af disse Henseender kan blive, nyde, opnaae. Hvilket Arbeide altsaa for denne! Hvilket vildsomt Hav at befare! Hvorfra skal den gaae ud? Hvor skal den styre hen? Hvor finder den en ledende Stjerne, som den sikkert kan følge, og ved hvis Anviisning de blinde Stjær kan undgaaes, som den hvert Dieblif staaer Fare for at støde an imod? Dog — forladt blev den ikke; den samme Natur, som paalagde den Arbeidet, fremstiller ogsaa for det granskende Die et Maal, i Begyndelsen vel endnu langt borte, men et lysende, herligt Maal, hvori Menneskets forskjellige Interesser, dets forskjellige Bestemmelser, ihvormeget de end fra Begyndelsen synes at adskille sig, dog tilsidst løbe sammen, som i et fælleds Middelpunct; et Maal, i hvis Opnaaelse al den Strid og Uovereensstemmelse, man ved første Diefast synes i Menneskets Natur at blive vaer, vil findes forvandlet til Orden og Harmonie. Dette Maal er Sædelighed. Med Sædelighed forbindes jeg ikke her det Begreb, som man i daglig Tale og Omgang sædvanlig nedlægger i dette Navn. Sædelighed skulde efter dette Begreb ei blive meget andet, end en vis Færdighed til i Opførsel og Aldfærd at følge Sædelighedens naturlige eller vedtag-

ne Tegn; eller vel endog kun en vis finere og bedre Omgangstone, en Udfærd i Omgang med Andre, der paa den ene Side er ligesaa langt fra usleben Raahed, som paa den anden fra en overdreven og væmmelig Høflighed. Jeg tænker mig her ved Sædelighed, hvad man uden Tvivl efter et høiere Begreb derom bør tænke sig: en Frugt af Fornuftens Herredømme over Sandfeligheden i et Forhold indrettet efter Fornuft, eller Fornuftens Udtryk, Moralloven. I denne Mening alene er Sædelighed den Hovedhensigt, hvorpaa Opdragelsen, fra hvilken Synspunct den end betragtes, bør være rettet, den Grundidee, som skal tjene den til Ledestraad igjennem de Irgange, i hvilke den ellers uundgaaeligen skulde forvilde sig.

Men ikke paa eengang opnaaes denne høiere Sædelighed; kun langsomt og gradviis kommer Mennesket til dette Maal. Næppe har Fornuften begyndt at udvikle sig, naar Sandfeligheden allerede har vundet en Styrke, som hiin endnu længe vil være altfor svag til at overvinde; og kun sildig vil den kunne svinge sig op til det Herredømme over Sandfeligheden, som hiin i den strengeste Forstand saa kaldte Sædelighed forudsætter, og er en Virkning af. Sædelighed i denne Forstand kunne vi altsaa vel ikke vente at finde hos den Alder, som Opdragelsen især beskæftiger sig med. Alligevel gives der ogsaa en Sædelighed, et med Fornuftens

Forfættede og urensstemte Forhold, som af denne Alder kan modtages. Denne fortjener vel kun i en vidtløftigere Mening saa at kaldes. Mere bevirket ved Tvang og Exempler, end ved Selvbestemmelse efter Ideer; mere grundet i Vane end tydelige Forestillinger, synes den vel i Begyndelsen snarere at ligne et Slags Afrettelse, end hvad man egentlig kan kalde Sædelighed. Ikke disminuere vil den med al sin Ufuldkommenhed dog stedse beholde et høit og uskatteerligt Værd, et Værd saa meget høiere, som den ei alene har den vigtigste Indflydelse paa Menneskets Dannelse i Almindelighed, men staaer ogsaa i den nærmeste Forbindelse med hui høiere Sædelighed, saa at den til samme kan anses som det første Trin, som det lavere Trin, paa hvilket man maa have staaet for at naae det høiere; thi hvo naaede vel Bjergets Top, som ikke engang havde bestegit dets Fod? Den udelukker ei allene Usædelighed, hvilken her altid er det Ene af To — og hvo tvivlede vel om dennes ulyksalige Følger, især naar den fra Ungdommen medbringes til en modnere Alder — men den bærer ogsaa Veie til ægte Dyd, og duelliggjør sin Besidder til at opfylde sin Bestemmelse, ei alene for Himmelen, men ogsaa for Jorden; ei alene sin høiere Bestemmelse som selv Hensigt, men ogsaa sin Bestemmelse for Selskabet; thi uden Sædelig-

hed ligesaa lidet nogen god Borger, som noget godt og ædelt Menneske.

Er altsaa denne hiin tidligere Alders Sædelighed saafaa uskatteerligt et Værd, har den saa afgjørende en Indflydelse paa Menneskets Dyd, Fuldkommenhed og Lyksalighed: hvo skulde da ikke ved denne ville standse med sin Opmærksomhed? hvo skulde ikke med Begjerlighed ville granske efter de Midler, hvorved den befordres og vedligeholdes? hvo især skulde ikke dette, hvis vigtige Kald det blev at lede Ungdommen til Kundskab og Dyd? Saa dante jeg, og valgte derfor her at fremsætte de Grunde, som jeg ved nøiere Overveielse troer at have fundet for, at Orden er det bedste og hensigtsmæssigste Middel til at befordre og vedligeholde Sædelighed hos Ungdommen i den Alder, hvori den især er en Gjenstand for Opdragelsen.

Hvad er Orden? Ved Orden forstaaes et saadant Forhold af flere Gjenstande til hverandre indbyrdes, at de efter een eller flere Regler enten ere ved Siden af, eller følge paa hinanden. Flere Ting's Overeensstemmelse til et fælles Mærke, Eenhed i Mangfoldighed ere dens væsentlige Egenskaber. Den forener i sit Begreb Ideen om Harmonie, Fuldkommenhed og Skønhed. Den er ved ethvert Foretagende, som ikke kan udføres

uden ved flere paa hinanden følgende Handlinger; ved ethvert Bærk, som berber paa flere Deles Forsbindelse med hverandre, saa væsentlig en Egenkab, at uden den det Første altid vil blive et uheldigt Forsøg, og det Sidste, langt fra at vorde et fuldkomment, skjønt og til Hensigten svarende Heelt, meget mere vil blive et frastødende Billede paa Ufuldkommenhed og Forvirring. Den spiller baade i den moralske og physiske Verden saa vigtig en Rolle, at i den første ingen Dyd, ingen paa nogen moralsk eller selskabelig Hensigt rettet Forbindelse uden den skulde finde Sted, eller kunne bestaae; thi uden den er Dyd, Moralitet, Lykkelig- hed kun tomme Navne, og i den sidste ingen Fuldkommenhed, Skjønhed, Hensigtsmæssighed og velgjørende Egenkab. Tag Orden bort, og Riger skulle falde, af sig selv forstyrrede; Verden selv skal falde sammen og forgaae; thi selv det Hele bestaaer ved Orden.

Hvortil sigtet jeg med dette? Hvad jeg hermed har villet sige, er, at dersom Orden baade i sin Natur og sine Virkninger er saa herlig og veldædig en Egenkab; dersom intet vigtigt Foretagende uden den vil kunne have Fremgang og Lykkes: saa maa den ogsaa i Menneskets første og vigtigste Anliggende, Opdragelsen, paa hvilken vor hele Fremtids Lykkelig- hed i enhver vor Tilværelses Tilstand saa meget beroer, være af højeste Vigtighed, og fortjene

vor omhyggeligste Opmærksomhed. Dette gjælder ei allene med Hensyn til Opdrageren, men ogsaa til Opdraglingen. De Handlinger, som have de Unges Dannelse til Hensigt, man tænke sig her ved den physiske, eller den intellectuelle og moralske, være i sig selv, og hver for sig, saa gode og hensigtspassende som mueligt; ere de ikke tillige forbundne efter en rigtig Ordens Regler, saa ville de blive, om ikke ganske frugtesløse, eller vel endog skadelige, dog altid mindre gavnlige til Hensigtens Opnaaelse. Og er der ingen Orden i den Unges egen Glid, saa er Tilfældet her det samme; den vil i det mindste bringe ham langsommere til Maalet, om ikke ganske fjerne ham derfra.

Dog det er ikke min egentlige Hensigt her at udvikle, hvad Indflydelse Orden middelbart og igjennem Underviisningen eller andre til Opdragelsen hørende Handlinger maa have paa Ungdommens Dannelse enten i Almindelighed, eller til Sædelighed i Særdelighed. Min Hensigt gaaer meget mere ud paa at vise, at den ogsaa i og for sig selv betragtet har en til Sædeligheds Opnaaelse for denne Alder virkende Egenstøb, ja er endog af alle de Midler, som dertil kunne anvendes, det bedste og hensigtsmæssigste. Og dette troer jeg med følgende Grunde at kunne godtgjøre.

Min første Grund for denne Paastand skal tages af den Sædeligheds Natur, som den Alder,

jeg her fornemmeligen h at for Dine, allene er skikket til at modtage. L ager jeg ikke feil, saa bestaaer denne S adelighed vel ikke i meget andet, end en vis Ordentlighed, det er at sige: en F erdighed til at lade sine Handlinger følge paa hinanden efter de Regler, som af Forældre og L arere ved Undervisning og Omgang modtages, og altsaa til at f olge en vis Orden i Opf rsel og Handlinger. S adelighed staaer i Almindelighed i saa n oie et Forsvantskab med Orden, at hiin ikke lader sig t enke uden denne. Hvad er det h oiere S adelighed eller Dyden selv i Grunden vel andet end en Orden? Denne Egenst ab har derfor og den her omtalte Alders S adelighed tilf elles med hiin h oiere; men Ordentlighed synes ogsaa for den f erste at v are et saa meget bedre passende Navn, som denne S adelighed ikke kan v are andet eller mere, end hvad Ordentlighed, efter det nylig fremstillede Begreb om samme, indbefatter. Den Selvbestemmelse efter Fornuftgrunde, som finder Sted ved den h oiere S adelighed, og udgj or sammes Fuldkommenhed og Fortrin, vil man hos denne Alder forgj evs vente at finde. Det er Sandselighedens Alder, ikke Fornuftens. Denne sidste er endnu kun at betragte som en svag Spire, der vel har begyndt at udvikle sig, men forts etter kun langsomt sin Udvikling, forknyttet af det Sandselighedens Wildgr es, som i frodigste Vext omgiver den; og de Begreber om

Godt og Ondt, Ret og Uret, som ved Underviisningen bibringes, fattes endnu langt fra ikke tydeligt nok, for at kunne hæve sig til Grundsætnings Rang, og frembringe den moralske Kraft, som til Dyden udfordres. Skal altsaa denne Alder i sin Opførsel og sine Handlinger alligevel kunne modtage den herskende Betskaffenhed, som formeddelt dens Overeensstemmelse med Sædelærens Forskrifter dog endnu bestandig kan fortjene at kaldes en Sædelighed: saa bliver neppe noget andet tilbage, hvori denne Sædelighed kan bestaae, end den ovenfor beskrevne Ordentlighed. Men er denne Alders Sædelighed da i Grunden intet andet, end en saadan Ordentlighed, hvad bedre og hensigtsmæssigere Mittel skulde da kunne tænkes til dens Befordring og Vedligeholdelse blandt den Ungdom, som Opdragelsen beskæftiger sig med, end at befordre og vedligeholde Orden iblandt den? Derfor det naturligste Mittel til en Hensigts Opnaaelse altid er det bedste, saa maa ogsaa til hiin Hensigts Opnaaelse dette Mittel af alle være det bedste og beqvemteste.

Ogsaa fra en anden Side betragtet tilbyder denne Sædeligheds Natur en efter mine Tanker ikke uvigtig Grund for min Paastands Rigtighed. Er den, hvad den uden Tvivl maa ansees for at være, mere grundet i Vane end i tydelige Forestillinger, bestaaer den, som jeg troer med Grund at have antaget, egentlig kun i en Færdighed til at følge en vis Orden i Opførsel og Handlinger:

saa maa de samme Regler følges for at frembringe den, som for at frembringe Vaner og Færdigheder; hvad der er nødvendigt til at befordre de Sidste, vil da ogsaa være nødvendigt til at befordre den Første. Men nu lærer Erfaring, hvad disse angaaer, at Handlingernes oftere Gjentakelse ikke, til at frembringe en Færdighed, alene er tilstrækkelig; at der til denne Hensigts Opnaaelse, ogsaa udfordres en vis Gensformighed i Maaden at handle paa, en vis Orden i Henseende til Tid, Sted og andre Omstændigheder. Dersom da nu Orden er nødvendig til at frembringe Færdighed, saa maa den ogsaa være det til at frembringe den her omtalte Sædelighed, og saa viser den sig ogsaa under denne Synspunct som det naturligste og hensigtsmæssigste Mittel til dette Diemeds Opnaaelse; ja saa viser ogsaa Orden sig at være det Mittel, hvorved denne mærkværdige Indretning i den menneskelige Natur, denne Modtagelighed for Vaner og Færdigheder kan gøres frugtbar for vor høiere Bestemmelse.

Men ikke blot i den Sædeligheds Natur, som Alderen, jeg her taler om, alene er skiftet til at modtage; ogsaa i Ordens Natur og Virkninger selv troer jeg at finde Grunde af umiskjendelig Vigtighed for min Mening. Allevegne, hvor Sædelighed skal finde Sted, maa der i Handlingerne herse en Overensstemmelse med Sædelærens For-

skrifter, hvad enten nu denne Overensstemmelse blot er grundet i Handlingernes udvortes Bestaffenhed, forsaavidt de ere Handlinger, eller i deres indvortes Bestaffenhed tillige, forsaavidt de ere Virkninger af tydelige Forestillinger om deres Moralitet, eller Egenkab med Hensyn til Moralloven, Saadan Overensstemmelse maa derfor og finde Sted i den her tilsigtede Alders Opførsel og Handlinger, om Sædeligheds ærværdige Navn skal kunne tillægges dem; de maa da i det mindste som Handlinger betragtede stemme overens med Moralloven. Men er da ikke just denne Overensstemmelse en Orden, eller lader den sig uden Orden tænke deri? og hvilket Middel, spørger jeg da her igjen, skulde altsaa være hensigtsmæssigere til Sædeligheds Befordring og Vedligeholdelse blandt denne Alders Ungdom, end at befordre og vedligeholde Orden i dens Opførsel og Handlinger? Og ei alene i sin Natur, men ogsaa i sine Virkninger er Orden for dette. Viemod af det uskatteerligste Værd. Ved at bestemme enhver Ting, enhver Forretning sin rette Tid og sit rette Sted; ved at forbinde de enkelte Handlinger paa den hensigtsmæssigste Maade med hverandre, gjør den Arbejdet ei alene lettere og behageligere, men ogsaa i det Hele nyttigere og bedre. De Unge have Pligter at opfylde, de have Forretninger at iagttage: lad Alt skee i sin rette Orden, og enhver Handling

skal da ei alene som enkelt Handling, men ogsaa for Hensigten i det Hele vorde nyttigere og fuldkomnere. Endog paa de Unge's Tænkemaade og Følelser vil saadan Orden kunne have den gavnligste Indflydelse; den vil falde ham tilbage fra Udspredelser, og rette hans Sind paa det Alvorlige og Vigtige; og som han efterhaanden kommer i nærmere Bekjendtskab med den, vil den ogsaa paa hans Følelser gjøre det fordelagtigste Indtryk: den vil opvække hos ham en Følelse for Orden, og hvormeget er derved ikke bundet endog for Dyd! Orden staaer i Almindelighed i saa nær et Forbandedtskab med vor moralske Natur, at vi kun behøve at kiende for ogsaa at ynde og elske den; den har noget for Sielens Die saa indtagende i sig, at den, endog seet i en Krastand, ikke kan andet end røre og behage os. Lad den Unge anbringes til Orden; lad hans Die derunder henvendes paa dens Gestalt: seer han den i Begyndelsen endog kun i et dunkelt Lys, og ligesom endnu langt borte, den vil dog allerede gjøre et behageligt, skjønt endnu svagt Indtryk paa hans Følelse. Men hans Syn opklares efterhaanden, dens Billede kommer ham efterhaanden nærmere; og han vil nu begynde at sætte Pris paa den, at finde Behag i og elske den; enhver Afvigelse vil nu opvække hos ham en ubehagelig Fornemmelse: han har nu allerede en Følelse for Orden; og denne vil gjøre hans

Ordentlighed, men derfor ogsaa hans Sædelighed frivilligere; den vil forædle hans Sædelighed: var han maaskee som Dreng kun ordentlig af Evang eller Bane, han vil som Yngling være det efter frit Valg og af Tilboielighed.

Et isse Grunde, der vare tagne deels af den for hiin yngre Alder passende Sædeligheds Natur i Forbindelse med Baners og Færdigheders Natur, deels af Ordens Natur og Virkninger, har jeg endnu kun een at føie, hvilken ved nøiere Overveielse maaskee vil findes vigtigere end nogen af de foregaaende. Denne skal tages af den Omstændighed, at naar man ved Orden søger at befordre Sædelighed blandt Ungdommen, saa ville de haardere Midler til denne Hensigts Opnaaelse efterhaanden blive undværligere. Langt fra at frakiende disse alt Bærd, troer jeg meget mere, at de, med Klogskab anvendte, ville for de Unges moralske Dannelse kunne have en meget velgjørende Virkning. Alle Drivesfædre, som Naturen tilbyder, blandt hvilke Frygt uden Tvivl er en af de vigtigste, maa under visse Omstændigheder med Fordeel kunne sættes i Bevægelse. Heller ikke vil deres Anvendelse endog med den bedste Orden ganske kunne undgaaes. Evang vil ei alene i Begyndelsen være uundgaaelig nødvendig; men Drengens naturlige Flygtighed, hans større Modtagelighed for sandfælige Indtryk, og

Den Ubefindighed, hvormed han overlader sig til ethvert, vil endnu meget længe hindre Færdigheden fra at komme til nogen ret Styrke, den vil endnu ofte kunne løsrive ham af de Baand, som man ved Orden, Bane og Færdighed søger at paa-lægge ham; ofte vil der endnu gives Tilfælde, hvori enten Læreren ved Eftergivenhed svækkede Anseelse, eller Exemplets Farlighed, om Handlingen blev ustraffet, eller den Unges særegne Gemtsskaffenhed, eller Handlingens egen Bestaffenhed, eller flere af disse Omstændigheder tillige vilde gjøre Tilfidesættelsen af disse Midler ufornuftig og skadelig; endnu ofte vil der gives Tilfælde, hvori den Unge paa en for hans Sandselighed passende Maade maa overbevises om, at Følgen af hans Sandseligheds Tilfredsstillelse dog ikke altid og alene er Glæde og behagelige Fornemmelser. Men med alt dette have de dog i deres Natur noget, der tilraader saa lidet som mueligt at anvende dem, og altid at tilfidesætte dem, hvor andre Midler ere tilstrækkelige. Lad dem end kunne afholde fra Laster og Uordener; altid blive de dog i og for sig selv betragtede, ligesom i Legemernes Verden de voldsomme Stød, mere skikkede til at knuse og nedslaae, end til at bevæge. Lykkes det end ved disse Midler at afværge Laster og Uordener, hvor let vil man da ikke med det samme kunne have nedslaaet den Unges Mod, qvælet hos ham

alle ædlere Følelser af Ære, Frihed og Selvstændighed, og frembragt en slavisk Tænkemaade! Og heller ikke ere de, fra en anden Side betragtede, til Hensigtens Opnaaelse de beqvemmeste. Den Alder, jeg her sigter til, er maaskee i Almindelighed mindre at sammenligne med de Legemer, der lade sig knuse og nedslaae, end med dem, der med des større Kraft virke tilbage, jo heftigere det Stød er, som de have modtaget. De ville i den Unges allerede virksomme Drift til Selvstændighed, i hans allerede til en vis Fuldkommenhed udviklede Kraft finde saa meget større Modstand, som de selv ere heftigere; ja ofte endog, i stedetfor at svække dens Modstand, give den ny og større Styrke til at udøve den. Endelig have de ogsaa den Mangel, at de altfor ligefrem bryde ind paa den Unges Selvfølelse, og pege altfor lige hen paa Hensigten. Enhver, som har lagt Mærke dertil, vil uden Tvivl af Erfaring være overbevist om, at alle saadanne Midler ere til Hensigtens Opnaaelse, hvor det, som her, gjælder om at indskrænke Friheden og binde den til Regler, langtfra ikke saa virksomme, som de, hvorved hiin Selvfølelse behandles med mere Skaansel, og som uformærkt lede til Hensigten. De oprøre imod sig den Unges Selvfølelse og gøre ham villigere til at hindre en Hensigt, hvis Velgiørenhed han ikke fiender, end til at fremme den; og ved at pege lige hen paa Maale

fætte de ham kun paa hans Post; hans Opfindsomhed vil deri kun finde en Opmuntring til at udtænke Midler, hvorved deres Anvendelse kan, om ikke afværges, dog gøres frugtesløs; han vil derved kun paaminde om at bruge en større Forsigtighed i sin Fremgangsmaade; han vil nu saa meget mere finde det Umagen værd at anstrenge sig for at tilintetgjøre deres Virkning, som det vil smigre hans Egenkiærlighed at kunne skuffe en Forventning, for hvis Opfyldelse han desuden maatte opofre nogen kjær Bane eller Fornoielse; og han vil i denne smigrende Tanke søge et Slags Erstatning for den tilsvøiede Lidelse.

Gives der altsaa til Sædeligheds Befordring og Vedligeholdelse blandt Ungdommen et Mittel, hvorved hine haardere Midler gøres undværligere; hvo skulde da ikke erkiende dets Fortrinlighed? hvilken Opdrager eller Ungdomslærer, som det er alvorligt om at gjøre at kunne danne den ham betroede Ungdom til Moralitet, skulde da ikke med Begierlighed gribe dette Mittel, og betiene sig deraf med Omhyggelighed? Og der gives, dette Mittel; det er Orden. Har man været heldig nok til at indføre Orden blandt de Unge, man vil da uden saadanne Midler, eller dog kun med en sieldnere Anvendelse deraf, kunne frembringe og bevare hos dem den tidt nævnte Færdighed, og den i samme grundede

Handlingernes Overensstemmelse med Sædelærens
 Bud, hvori denne Alders Sædelighed bestaaer, og
 som dertil udfordres. Lad den Unge blive ordent-
 lig; ikke skal man da behøve, ved disse Midlers An-
 vendelse enten at sætte sig i Fare for at kvæle hos
 ham nogen ædlere Følelse, eller at væbne imod sig
 hans Selvfolelse og Egenfjærlighed; han skal da
 igjennem Banen uformærkt ledes til Maalet, ja
 tilsidst endog gaae af sig selv; den Tvang, som i
 Begyndelsen var nødvendig, skal efterhaanden blive
 det i en mindre Grad, og omsider ophøre at være
 det.

Men jeg seer her en ikke ugrundet Indvending
 imøde, som man især af min sidst anførte Grund
 for Ordens Fortrinlighed til Sædeligheds Befor-
 dring blandt de Unge kan tage Anledning til. Hvad
 nytter det, vil man kunne spørge, at anprise Or-
 den, som et Middel, hvorved de haardere Midler
 til dette Diemeds Opnaaelse gøres undværligere,
 saalænge man ikke veed, om det ikke just er ved
 disse haardere Midler selv, det alene bliver muel-
 ligt at frembringe og vedligeholde Orden blandt de
 Unge? Hvorledes og paa hvad Maade skal dette
 kunne skee saaledes, at hine haardere Midler ogsaa
 virkelig blive undværligere derved? Ikke vil jeg,
 for at besvare disse Spørgsmaale, henvende mig paa,
 at der foruden disse, hvorved jeg ikke kan mene an-
 det end Straffe, ogsaa gives andre, som i Hensyn

hertil maaskee kunde være anvendeligere. Hvo veed
 ikke, hvad hensigtsmæssig Underviisning, fiærlige
 Formaninger, passende Belønninger, og andre paa
 Erfolgsen virkende Midler i denne Henseende
 kunne udrette? Men saa langt, som jeg er fra at
 fraktende enten disse eller Straffe selv deres Værd
 til Ordens Befordring, saa lidet troer jeg dog og
 saa, at de alle tilhøbe hertil skulde være tilstrække-
 lige, dersom de ikke anvendtes i Forbindelse med
 et andet efter mine Tanker langt kraftigere Mid-
 del, nemlig Orden paa Opdragerens eller
 Lærers egen Side i alle de Handlinger,
 som staae i noget Forhold til den Unge's Dannelses,
 og kunne worde en Gienstand for dennes Opmærk-
 somhed. Dette er Hovedmiddelet; de øvrige kun
 Hjælpebidler, som uden dette skulde være af liden
 eller ingen Virkning. Skal den Unge bringes til
 Ordentlighed og igiennem denne til Sædelighed,
 saa maa Læreren eller Opdrageren selv, i det
 mindste som saadan, være en ordentlig Mand.
 Dette følger ei alene af Tingenes Natur selv; thi
 ei at tale om, at det i modsat Tilfælde vilde rimel-
 ligvis kun være ham lidet om at gjøre at holde
 Anden til Orden, saa vilde han jo ved sin egen
 Uordentlighed selv bestandig arbejde imod den Or-
 den hos de Unge, som han maaskee ved andre
 Midler kunde søge at fremvirke. Men ved en or-
 dentlig og nøiagtig Opfyldelse af sine egne Plig-

ter vil han desuden ogsaa opvække og nære hos de Unge en for Sagen fordeelagtig Mening om dens Bigtighed; han vil derved give dem et Exempel paa Ordentlighed, som virker langt kraftigere til Hensigtens Opnaaelse, end alle Formaninger, alle Befalinger og Forbud. Den Unges Efterlignelsestøst vil derved, drages ind i Spillet med. Hans naturlige Agtelse for de Ældre og Borne hvad enten nu denne er grundet i den Trang, han saa ofte har følt til deres Hjælp, og ved denne fundet afhiulpen, eller i en dunkel Forestilling om deres større Forstand og Evner, som deres større Alder og udbortes Anseelse opvækker hos ham, giver altid deres Handlinger i hans Dine en Bigtighed, som gjør ham tilbøielig til at efterligne; men Læreren eller Opdragerens Handlinger faae desuden af det Forhold, han staaer i til den Unge, som hans Foresatte, en ny Bigtighed, der ikke vil mangle at gjøre hans Exempel i dennes Dine desto ærværdigere.

II. Bidrag til Universitetets og Sko- lernes Historie.

I. Academiske Constitutioner om Pro- fessor-Residenterne *).

Ved sin nye Universitetsfundats af 10 Jan. 1539 havde Kong Christian den tredie til Læsemesterne Waaninger skænket og givet otte Kannike-Residenter, hvilke med hele Universitetets Samtykke skulde forundes Læsemesterne eller andre, som tiene ved Academiet, saafremt Læsemesterne ei behøvede dem. Enhver Læsemester (Professor), Doctor eller Magister (d. e. Medlem af et af de tre høiere eller af det philosophiske Facultet), som et af disse otte Huse med Universitetets Samtykke blev indrømmet, skulde deri boe frit, og al Bedligholdelse, Reparation og nødvendig Bygning i Henseende til Værelser, Badstuer, Evedestuer, Kamre, Klokkener, Kieldre, Bryggerier og Bagerier bekostes af Universitetet, og besørges af Bygnings-Inspecteurerne; ikkun skulde Beboerne paa egen Bekostning forskaffe sig Kaffelobne, og alle de Glas-Vinduer, de behøvede, og ved Kratrædelse fra Embedet lade dem efter sig til de Læsemestere, som kom efter dem, uden at forlange en Skilling af nogen for disse Glasrunder. Ogsaa var Besidderen forpligtet, til de academiske Bygningers Bedligholdelse i Almindelighed (til Bygningscassen) at svare en liden aarlig

*) Dette Stykke kan ansees som et Supplement til Professor J. Badens Afhandling om Professorernes Boliger i hans Universitets-Journal 1797 S. 111 ff. og 143 f.

Afgift af tre rhinske Gylden *) i Guld. — Efter Reglen skulde den Professor, som fratraadde sit Lære-Embede, tillige afgive sin Residents; dog var det ogsaa tilladt, at han, naar han ved sin Flid havde gjort sig fortient ved Akademiet og havde Lyst til at blive paa Stedet, kunde, hvis han forlangte det, med hele Universitetets Samtykke paa Livstid forundes en af de otte Residentser med Tiliggende; men da maatte han selv paa egen Bekostning lade bygge og reparere, hvad der foresaldt, hvortil Bygnings-Inspecteurerne aarligen skulde tilholde ham **).

Professorernes Antal skulde efter Fundatsen være 14 (siden kom flere til). Residentserne vare kun otte. Fundatsen bestemte ingen faste Regler for Adgangen til at nyde de sidste, men forordnede blot i Almindelighed, at, naar en Resident var ledig, skulde den med hele Universitetets Samtykke indrømmes en af Læsemesterne eller Professorerne. Dette gav Anledning til, at Consistorium snart saae sig i den Nødvendighed at ved-

*) Dmtrent 3 Courant-Ducater. S. Prof. Ramus's Afhandling om danske Guldmynter i Stand. Lit. Selsk. Skr. 1807 1 B. S. 138.

***) S. Christ. 3 Univers. Fundats i den danske Oversættelse af denne Konges Historie ved Niels Arags 1 D. S. 645.

tage bestemte Regler i denne Henseende. Man har nogle hidrørende academiske Vedtægter (Constitutiones, Senatusconsulta) fra forskjellige Epocher. De høre til de saakaldte Constitutiones laudabiles] hvoraf allerede en i disse Annaler har været indført *), og som efterhaanden skulle blive meddelte, for at, naar de ganske ere satte ud af Kraft, Historien ogsaa heri kan vorde temporum testis.

Det første, Udg.¹⁷²² finder at være ved Universitetet forhandlet om Residentser, er ved Maret 1541, da det blev vedtaget, at den, som havde tiest længst ved Universitetet og vist meest Glid, skulde have den første ledigblivende Residents uden Hensyn til Promotion eller Rang, hvilke sidste kun skulde komme i Betragtning ved lige Anciennitet, og ellers, under lige Omstændigheder, gift Mand have Fortrin for en Ugift; vilde den første Expectant ei modtage den ledige Bolig, havde de Følgende dertil Udgang efter deres Tour; den, som een gang havde faaet en Residents, skulde ikke siden kunne faae en anden. Dette Conclusum var i øvrigt saaledes affattet **):

*) S. Marg. 1810. 2 B. S. 175.

**) Efter et Manuscript paa det Kongl. Bibliothek.

Placuit Universitati, ut quicumque ex Professoribus diutius in hac Schola prælegerit, majoremque diligentiam adhibuerit, domum vacantem primus accipiat, nullo hic habito respectu promotionis aut dignitatis; sed si fuerint pares tempore, hic habenda est ratio Promotionis, & cæteris paribus, maritus præferatur ei, qui cælebs est. Quod si primus expectans domum vacantem acceptare noluerit, esto jus sequentibus suo ordine accipiendi, nec erit occupanti domum aliquam spes aliam recipiendi.

Hæc ita constituta sunt Sabbatho post Quasimodegenit. Anno MDXLI.

Det næste Afskrift, denne Gienstand vedkommende, Udg. har opdaget, er et Conclusum af 1543, da en af de Canniker, hvis Gaarde efterhaanden skulde forvandle til Professorboliger, var død, og en af de andre endnu levende Canniker, M. Petri Amage **), vilde ombytte sin forfaldne Residents med hans. Dette blev afflaaet formedels den sidste Brestfældighed, og derimod den ledigblevne Gaard indrommet Doctor Thomas Zeger ***), som derom ansøgte, dog kun paa et Aar eller to, med

*) Han nævnes i Christian den Fjeddes Universitetsfundats blandt de otte Canniker, hvis Gaarde efterhaanden, som de afgik, skulde tilfalde Universitetet.

***) Doctor i Medicinen, døde 1544. S. Vindingii Academia Haun. p. 68.

den Bemærkning, at der vare andre, som dertil syntes mere berettigede, og med det Vilkaar, at han efter en vis Formular skulde aflægge Sed til Universitetet. Dette Conclusum, som er ældre end de Acta Constorii, der findes ved Universitetet, hvilke først begynde med 1594, lyder, efter et Haandskrift i det Kongelige Bibliothek, saaledes:

Anno 1543, die Mercurii ante Matthæi Apostoli.

Concluserit Universitas, non debere fieri permutationem Residentiæ *M. Matthiæ* nuper demortui, & Residentiæ *M. Petri Amage*, propter ruinosas ædes *M. Petri* & alias causas.

Eodem petiit Doct. *Thomas Zegerus* Residentiam *M. Matthiæ* sibi concedi. Quod Universitas concessit ad annum unum atque alterum; etiamsi habitatio ista prioribus jure & labore cessit. Ita tamen, quod Doct. *Thomas* juraret Universitati in eam formam, quæ sequitur,

- 1) Ut præstet obedientiam Rectori ut suo Magistratui.
- 2) Ut promoveat commodum & utilitatem hujus Academiæ & Professorum, quantum in eo est.
- 3) Nihil molietur per se vel per alios, quod

cedat in damnum Universitatis & injuriam Professorum *).

Haandskriftet tilsvier, at han aflagde Eeden.

Derefter haveß i samme Haandskrift et andet
 D Conclufum af 1558, ved hvilket Dr. Theolog.
 M. Nicol. Hemming **) blev med hele Universitetets
 S Samtykke indrømmet den Residents, som Joh.

*) Man ſkulde næften troe, at Professoreß have havt nogen iæregen Grund til at affordre Dr. Zeger denne Eed, ſom desuden synes at afvige noget i Formen fra den, der pleiede at aflægges af enhver tiltrædende Professor; thi Formularen til den ſidſte var efter en gammel Optegnelse i et haandskrevet Exemplar af Universitetets ældſte Statuter (efter Reformationen) følgende:

- 1) Juro, me per Dei gratiam fideliter et diligenter facturum officium in ædificationem ecclesiæ Christi et honorem hujus scholæ.
- 2) Juro, me secreta Academiæ non proditurum aliis quibuscunque.
- 3) Juro, me pacem et concordiam cum collegis meis et fratribus, quantum in me est, habiturum.

Sic me Deus adjuvet.

Denne Indtrædelses-Eed maa man formode, at Dr. Zeger allerede ved ſin Reception havde aflagt.

*) Korst 1543 beſkiftet til Professor i det græſke Sprog, 1544 i Dialectiken, derefter 1557 i Theologien, døde 1600.

Machabæus *) havde beboet. Det er saaledes affattet:

Hodie qui est 27 Augusti Anno à natali
Dni 1558.

Communium omnium Professorum consensu concessa est Venerabili viro, D. Doctori *Nicolao Hemmingio*, domus, quam inhabitavit piæ memoriæ, Doctor *Johannes Machabæus*: factaque est ipsi pollicitatio pro ædium restauratione ad 40 thalerorum summam, cujus dimidium jam mox erogandum est, altera vero medietas anno sequenti, cujus rei testimonium sunt omnium Professorum Autographa infra adscripta:

Albertus Knopperus Rector Universitatis m. p.
Petrus Palladius (Superintendens Roschild.)
m. p.

Christiernus Morsianus (Medicus) consentit.
Jacobus Bordingus manu propria subscripsit.
Petrus Parvus Rosæfontanus suum suffragii
calculum addidit.

Johannes Monasteriensis.

Johannes Albertius subscripsi.

Erasmus Michael Lætus

Paulus Matthias manu propria.

*) Joh. Machabæus, en Skotländer, Professor i Medicinen, døde den 5 Dec. 1557.

Hvad disse Conclusa vidne om, nemlig at Fundatsens Ubestemthed i Begyndelsen ved hver indtreffende Vacance forarsagede Tvist og Riv, bestyrkes ydermere ved det nedenstaaende Rescript, hvilket, ligesom hvad til Aaret 1558 er anført, ogsaa viser, at forommeldte, i Aaret 1541, vedtagne Bestemmelser ei havde hjulpet noget; hvad kunde ogsaa i Grunden være mere vaklende end en Regel, der paa eengang tog Hensyn til Embedstid, Fortieneste og haushlig Stilling? hvilken ny Sæd til Trætte og Uenighed var derved ikke meget mere udsaaet? Det var da i Aaret 1587, at tvende Professorer, en Theolog og en Jurist, i Anledning af deres fælles Paastand paa en ledigbleven Residents henvendte sig, efter foregaaende Exempler af andre, til Kongen selv, og at denne under 13 Marts s. A. adstædte til samtlige Professores (i den Tids Cancelliesprog: de Hoilærde) følgende Befaling *):

”Frederich then anden 2c. Vor synderlig Gunst thilforn. Wiider, att Os Elskelige Doctor Nicolaus Theophilus **), Professor Juris ther uthi Ethers Universitet, haffuer underdanigst Os besøgt uthi thend Jerring mellem han-

*) Af det Kong. Dansk. Cancell. Archiv.

**) 1581 beskikket til Professor juris efter Dr. Anop-perus.

nem och Dß Edelike hederlig och hoglerde Mand
 Doctor Hans Slangerus *), Theologiae Profes-
 sor, om thend Residentz, som afgangne Doctor
 Jacob Matzen **) iboede, og epherdi Wi forfare
 aff beggis theris Beretning, att thilforn hassuer
 varit liige Thuißt och Uenighet om samme Gaard,
 och att thet er allene en Missiue, som epher
 samme Irringe er forhuerffuit om fornevnte Gaard
 att skulle bliffue thill en Theologo ***), och icke
 nogen endelig Forordning, eller Fundering med
 Wort obne Breff bekreffchitt, ville Wij och icke
 heller hassue samme Bref ther heden forstanden,
 att thet Ethers Jurisdiction och Offrigheds Bes-
 falling thill Hindring eller Forkrenkelse skulle
 vere mehnt, men Ether for theß skyld frit fore
 thillatt att giøre och forordne om samme Resi-
 dentz, som Ether sunis billigt och Rett at vere;
 och epherdi Wij formercke, att thilforn hassuer
 veritt Irring om formeldte Residentz, kunde och vell
 besinde, att thesoms Univerfitetets Residentzer

*) Johan Slangendorfius (som han kaldte sig), 1566
 beskikket til Professor i Theologien efter Dr. Jac.
 Matthiæ.

***) Jacob Madien eller Jacobus Matthiæ.

****) Om denne Missive har Udg. intet videre funnet
 finde.

faa skulle gaa Ball, skulle the ringe med Bygning och Hæffo holdis eller forbedris; tha saadan och liige Irring uthi thilkommende Thiid att fremkomme, bede Wij Eder och ville, att I giorre en endelig Forordning om alle Univerſitetetz Residentzer, saa hver Professor og Standt maa viide sin viffe Residentz for sig och sin Ephterkommere, och ther hoßs alffuorlig paalegge, att hver sin Residentz holder ved thilborlig Hæffo och Macht, saa att Residentzerne icke uthi Fremthiden aff Uachtsomheth eller egen Nytte ſlet ſkulle forſømmis, och forødis. Thermeth o. ſ. v. Actum Freeßloff *) 13 Martji Mar 1587..

Man ſeer heraf, at der forhen havde været forhvervet en ſpecial Resolution angaaende den omhandlede Residentz, men at ſamme nu, ventelig i Anledning af en Foreſtilling fra Univerſitetet om Indgreb i dets Rettigheder, blev ſat ud af Kraft; at Option (Val) allerede dengang har været Skik, men foranlediget allehaande Misbrug; at det var Kongens Mening, at Residentzerne ſkulde fordeles mellem Faculteterne og tillægges bestemte Professorater; at han endelig i det anſe dragne ſpecielle Tilfælde intet vilde afgiore, men

*) Ventelig Freeßloff, en Bye i Saxoe Herred, Sorø Amt.

i dets Sted paalagde Professorerne, endeligen at fastsætte visse bestemte Regler angaaende Udgang til Residentser.

Uagtet denne udtrykkelige kongelige Befaling, og ihvorvel et fast Regulativs Affattelse maatte synes saa meget mere paatrængende, jo vigtiger det var at hæve en bestandig Anledning til Tvist og Uenighed, varede det dog over 100 Aar derefter, inden et saadant Regulativ kom istand. Dette skete nemlig først i Aaret 1679, efterat flere Gange vare forefaldne nye Disputer om Residentserne. De sidste vare imidlertid blevne forøgede til 15, og Antallet af Professores Consistoriales, som dertil skulde have Udgang, beløb sig nu til 16. De Jringer, som havde vedblevet at finde Sted, synes deels at have angaaet den Regel, hvorefter Udførelse, Ascension og Option skulde bestemmes, deels Spørgsmaalet om Residentsernes Vedligeholdelse. I første Henseende synes Option efter Anciennitet eller Senium at være bleven en herskende Praxis; i sidste Henseende var Fundatsens oprindelige, ovenfor omtalte, Bestemmelse bleven forandret derhen, at det gjordes Besidderne selv til Pligt, paa egen Bekostning at vedligeholde de af dem beboede Residentser med Tag og Kag, visnok af den Marsag, at Bygningscassen ei saae sig istand til, af sine ringe Indtægter at besfride Udgifterne dertil.

Det Ubestemte i de hidtil bestaaende Forskrif-

ter eller Vedtægter, Besiddernes hyppige Forsømmelser i Henseende til Residenternes forsvarlige Vedligeholdelse, Banffeligheden i, formedelt Mangel paa almeengyldige, og som saadanne erkjendte, Regler at holde Vedkommende til at opfylde deres Pligt, og den Besværlighed, det medførte for Universitetet at udrede Beføstningerne til de betydelige Reparationer, som desaaarsag stundom bleve fornødne, nødagede endelig Consistorium til at være betænkt paa nogle bestemte og mere forpligtende Grundregler. At saadant i Aaret 1679 kom til Virkelighed, dertil synes den nærmeste Anledning at have været den brøstfældige Tilstand, hvori Professor i Theologien, Dr. Schletter, efterlod sin Residens, da han i bemeldte Aar blev kaldet til Biskop i Tronhiem *). Resultatet af Consistorii Deliberationer blev en Constitutio nova de Residentiis, vedtaget d. 7 Jun. 1679, hvilken fra den Tid af blev Hovednormen saavel i Henseende til Rettigheden til Residens som til de Besidderen paaliggende Pligter. Vedtægten selv, der saaledes forøgede Antallet af de saakaldte Constitutiones laudabiles, blev indført i en særskilt Bog, væntelig den, som var bestemt til at indeholde disse Universitetets secreta, hvilken Bog opbrændte under Bombardementet i September 1807. I Univer-

*) Acta Consist. ad 15 Maj 1679.

sitetets Copiebog findes den desaaarsag ikke. Kun i Acta Consistorii omtales den under 7 Jun. 1679 saaledes:

”Bleff læst den Constitution om Residentserne, og efterat den alle absentibus ogsaa var bleven communiceret, som deres Betænkende og vota derom hafde meddelet, af samptlige Professoribus approbered og sluttet, at den Posteriteten til Efterretning udi en Bog skal indføres og af samptlige Professoribus, som nu ere eller herefter kommendes vorder, underskrifvis..”

Bemeldte ny Constitution om Residentserne lyder i øvrigt efter en Copie, som befinder sig i Udgiverens Børge, saaledes:

”Vi Rector og menige Professores udi det Kongel. Kiøbenhavns Universitet fiendes og gjør bitterligt for os og vore Efterkommere, at efter som høyløvlighst Ihusommelse Konning F r e d e r i c h II haver ved Missive dat. 13 Mart. 1587 aller-naadigst befalet Professorerne, at de skulle gjøre en endelig Forordning om Universitetets Residentseres Option og Vedligeholdelse, og vi ikke finder nogen saadan hidtil Dags at være gjort, men befinder, at der dog siden nogle Gange haver faldet Irringer om Residentserne, da have vi nu med velberaadt og velbetænt Hu endrægteligen gjort den-

ne efterskrevne Forordning, grundet paa Kongl. Fundats og Rescriptis, Universitetets Conclusis og Betænkender og Praxi, og den med vores Hænder underskreven, forhaabendes, at enhver Professor, som indkommer i Universitetet, den ogsaa underskriver, ligesom Constitutiones de anno gratiæ *) og Procuratoriis **) af dem underskrives.

I.

Naar nogen Residents ledig vorder, da skal der opteres af Professoribus, uden Forskiel hvad Professior de haver, secundum senium academicum, som er at regne fra den Tid, han som Professor efter sin Vocation virkelig træder til Stipendium academicum efter sin Formands Bortgang, endog annus gratiæ et refusionis skal gaae forud. Og bør ingen Professor ved anden Middel at tragte efter at komme til Residents, end efter denne Artiskei og Professorum Sigelse. Den Residents paa Vor Frue Kirkegaard, Hortus medicus er tillagt***),

*) Om disse skal en anden Gang blive meddeelt Efterretning.

***) See disse Ann. 1810 2 B. S. 171. ff.

***) Denne Residents, hvilken laae ved Siden af Studiigaarden og blev med samme i Maret 1600 opført, var den, som Statsraad Bugge seeneft beboede indtil Bombardementet 1807. Nye r u p Univ. Annal. S. 27.

opteres og secundum senium, dog at den, som den opterer, holder Haven vedlige efter Kongelig Forordning.

II.

Professores, som have Ret til at optere Residents, ere sexten: 3 Theologi, 1 Jurisconsultus, 2 Medici og 10 Philosophi, saafremt ingen af dem befindes extra Academiam at have en anden fri Residents. Og saasom ved Hoppenerianum Testament Universitetes Residentsers Tal er forøget *), saa at de nu regnes tilsammen at være XV **), da bliver Universitetet fri for at give

*) Licentiatus jur. Hopner skænkede i Mæret 1675 sin Gaard paa Hjørnet af Bammeltorv og Nørregade til Holig for tvende Professorer, men overlod til Consistorium at sælge samme, og derfor at købe tvende andre gode og beteilige Residents. Den blev ogsaa siden solgt for 6375 Rdlr. Courant, hvis Rente gik til Deling mellem de to Professorer, som havde den nærmeste Ret til at optere Residents, naar nogen blev ledig. Jvf. disse Annual. 1810 I B. S. 202.

***) Af disse 15 Residentsier vare ifkun de 12 virkelige. Ved de øvrige tre maa tænkes de (Optionens Regler ligeledes underkastede) Huusleiepenge for tre Professorer, som havde deres Oprindelse deels fra den afhændede Hopnerke Gaard (see ovenstaaende Note) deels fra den i Mæret 1688 til Assessor Ole Borch for 2125 Rdlr. Cour.

nogen Professor Huusleie, eftersom den sidst indkommende Professor hidtildags hverken Residens eller Huusleie haver nydt.

III.

Naar en Professor den opterede Residens for Marsagers Skyld ikke vil eller kan selv beboe, og den selv enten ganske forlader eller ganske vil bortleie, og ei vil holde sig efter disse Constitutiones, da skal Rector med de 2de Aedilibus have Magt til, dog ei uden samme Professoris Billie og Vidende, at bortleie Residensen til den meestbydende, og som man kan være forsikret med baade om Huusleien, og at Residensen ikke skal komme til Skade. Dog dersom nogen af de andre Professoribus vil give ligesaameget til Leie som den meestbydende, skal Residensen hannem frem for andre forundes. Af Leien skal gives Professori, som Residensen opteret haver, Fem og Tyve Rigsdaler,

§ 2

solgte Professorresidens. See disse Ann. 1810 1 B. S. 202 — 205. Da der saaledes nu var Residens eller Huusleie for alle de Professorer, som hidtil havde nydt denne Fordeel (nemlig 15 af de 16, da den yngste eller sextende ingensinde havde nydt Residens eller Huusleie), saa var Universitetet nu fri for at give nogen Professor Huusleie af sin egen Casse.

saalænge han Residentsen ei selv vil beboe; det øvrige af Leien skal Rector med *Ædilibus* og samme Professore anvende paa Residentsens Vedligeholdelse. Dog dersom han vil lade den optere, og den, der den opterer, vil holde sig efter disse Constitutiones og betale *Prædecessori* sine fem og Tyve Rigsdaler, maa den hannem forundes.

IV.

De tvende *Ædiles*, som ere: en af *Facultatus superioribus* og den anden *Decanus Facultatio philosophicæ*, skulle aarligen ved Paaske Tider, eller naar nogen indflytter, besee alle Universitetets Residenter, eftersee deres Inventarium, og lade med Moderation optegne hvad Brost og Mangel paa dennem findes, og give Professori Possessori en Gienpart deraf under deres Hænder med Advarsel, at han Brostfældigheden strax lader forfærdige, og hvis han det ikke giøre vil, da skal Rector af UniversitetsPenge forstrække hvis den nødvendige Reparation udfræver og tage Betaling med Rente derfor skadesløs af samme Professoris Offerpenge, Studepenge, Distributz, Supplemento og andet, som han af Rectore skulle have, og hvis det ikke tilstrække kunde, da Rector med Professoribus have Magt til at tage hans Eiender og anden Indkomst, om nogen ikke haver saameget eller nogen Eiende, indtil Universitetet skadesløs bli-

ver betalt. Adiles til denne Besigtelse skulle tage til sig en Muurmester og en Tømmermand, hvilke gjøre det for intet, dersom de nyder Arbejdet ved Universitetets Residentser.

V.

Maa ingen Professor, som i tre eller flere Aar haver besiddet en Residents og ladet den forfalde, fornemmelig paa Tage og Fodstykker, Lofte, Trapper og Vinduer (hvilket dog herefter ikke skee kan, dersom denne næstforegaaende Artikel bliver vel iagttaget) optere en anden Residents, som kunde ledig vorde, med mindre han vil give til Forlag til Successorem til nødvendig Reparation.

VI.

Ruderne i Vinduerne skulle Professores selv vedligeholde; dog hvis Vinduerne skulle lægges i nyt Blye, da bør det Professori at godtgjøres. Ei heller kan Professor søge Bataling for Røgle og andet, som per incuriam kunde være forkommet eller fordærvet.

VII.

Ingen Malning godtgjøres uden hvidt og graat, og hvis Oliefarve paa udvortes Vindueskarme og Buer og Tømmer til Styrke mod Regn behøves. Og om nyt gjøres indvortes paa Vin-

duers Karm, Løfte og deelige Fornødenhed efter Professorum Betænkende.

VIII.

Hvis nogen Professor efter sine egne Tanker uden *Ædilium* Samtykke lader forandre paa sin Residents, det bør hannem ikke allene ikke at godtgøres, men han eller hans Arvinger bør lade det sætte i forrige Stand, dersom Successor er det begierendes. Drætter, Skillerum af Bræder eller andet saadant, som ikke bliver godtgjort af Universitetet, det betaler Successor, om han det i Residentsen vil beholde. Dog Wortovne, som findes opsatte, forbliver i Residentsen efter Fundatsen uden Bederlag enten af Universitetet eller Successore, hvilket ogsaa synes at kunde henstrækkes til Staldes indvortes Reparation, Stafitværker i Høuger &c.

IX.

Hvis Professores nødvendig og efter *Ædili-um* Betænkende ellers anvender paa deres Residentsers Bedligeholdelse, det bør dem eller deres Arvinger erstattes af Universitetet af de Penge, som dertil allernaadigst forordnede ere, efter den Orden, som de deres Regnskaber paa Consistorio til Forhør nedlægger.

X.

Professores, som henfaldes til andre Embe

der, og Professorum Enker og deres Børn nyde Residentsen et heelt Aar efter Mandens Død; dog at de ikke skulde afflytte uden til sædvanlige Fehrdage, Michaelis og Paaske, men efterlader Professor sig hverken Enke eller Børn, da nyde andre hæredes ifkun et halvt Aar Residentsen, og hvis kunde hændes, at den Afdødes Boeskab ikke for Marsagers Skyld kunde til den Tid blive udført, da det i Residentsen at indsættes i et Kammer eller to, indtil Dag og Jamling er omme efter den Afdøde.

XI.

Naar nogen Residents fratrædes, da bør den leveres reenlig med Skorstene, Priveter og andet, saaog med hele Ruder og Inventario paa Røgle, Laase, Kroger, Stænger, Plankeværk, Døre og alt det som Discedens enten haver annammet til Inventarium, eller derefter ført Universitetet til Regnskab.

XII.

Hvis Universitetet engang kunde blive saa lykkelig, at Residentsernes Bygnings Gield kunde blive afbetalt, saa ingen Professor havde noget at fordre, da er billigt, at det kommer igien til den første Anordning, som er gjort i Fundatsen, at hver Professor giver aarligen til Residentsernes Bedligeholdelse en vis Penge, (i Fundatsen ere

trende aurei Rhenenses in auro *), som nu efter Myntens Ordning er fire Rigsdaler) hvilke skulde samles in Cassa tilligemed Morste og Kynste Studiekat til at bruges til Residentsernes Vedligeholdelse og Bygning, som da af Curatoribus ædificiorum efter Fundatsen skal bestilles.

Sluttet paa Consistorio den 7de Junii 1679.

(Underskrifterne mangle i Udg. Exemplar).

Hvad ved denne Constitution af Professorerne selv var vedtaget i Henseende til Residentseres Option, stadfæstedes ved Christian den fjettes nye Universitetsfundats af 31 Marts 1732, dog med nogle nærmere Bestemmelser. Ingen Professor maatte (§. 101) forlade den af ham hidtil betroede Residents og optere en anden, med mindre den første var vel vedligeholdt **), "thi, (tilføies ganske naivt) haver han ladet een henstaae uden fornøden Reparation, er det venteligt, at det ei vil gaae bedre, naar han flytter ind i en anden. Desaaarsag skulde ogsaa tages ordentligt Syn over den opterende Professor hidtil havde Residents, forin-

*) Tre rinde Guldgulden. S. ovenf. S. 21.

***) Jvfr. formeldte Constitut. Art. V.

den han maatte vælge en anden ledigbleven. Ligeledes skulde nu, efter §. 102, tages Syn over afgaaende eller afgangne Professorers Residentser, og, i Brøstfældigheds Tilfælde, af Bedkommendes Raadsensaar anvendes saa meget, som til forsvarlig Istandsættelse maatte udkræves.

Med samme Forordnings §§. 98 og 99 givtes ogsaa en Forandring i den hidtil bestaaende Indretning i Henseende til Residentsernes Vedligeholdelse. Den oprindelige Bestemmelse, at de skulde vedligeholdes paa Universitetets Bekostning, imod at Professores svarede en aarlig Afgift af 3 rhinske Gylden til Bygningscassen, havde allerede, som forhen bemærket, lidt nogen Modification; thi da Bygningskassens Indtægter i det Hele vare utilstrækkelige til samtlige Universitetsbygningers Vedligeholdelse, tildeels ogsaa langsomt indkom, saa var den ogsaa langt fra at være istand til at bestride Reparationerne paa Residentserne. Det var derfor blevet paalagt Professores, selv at tage Deel i disse Udgifter saaledes, at de af egne Midler stode i Forskud, imod at den nødvendig befundne Bekostning erstattedes dem efterhaanden, som Cassens Feilighed tillod (see Constit. af 7 Jun. 1679 Art. IV — IX), og imidlertid Universitetet tilsvarede dem 3 à 5 pCt. af den Capital, de efter fremlagt Regnskab havde

anvendt paa Reparationen *). Men Tanken var, at, naar engang Residenternes Bygningsgiæld maatte kunne blive afbetalt, skulde man komme tilbage til den oprindelige Indretning (s. foranf. Constit. Art. XII). Da til Mueligheden heraf ei var nogen rimelig Udsigt, og man ønskede at giøre Ende paa alle de Bidtløstigheder og mangehaande Ulemper, som den hidtilværende Indretning medførte, fastsattes nu i bemeldte nye Fundats, at Residenterne skulde vedligeholdes af B e b o e r n e paa deres egen Bekostning, til Godtgjørelse for hvilken ny Byrde Professorerne deels fritoges fra at svare Grundskat og Indqvartering, deels gaves en Forbedring i Indkomst derved, at den norske og syenske Studiiskat, samt Lande Eogns Kongetiende (hidtil den bedste Deel af Bygningscassens Indtægter) herefter skulde komme i Deling med den øvrige danske Studiiskat samt Præste-Pension og andet, som til deres aarlige Løn var henlagt.

De ved Constitutionen af 7 Jun. 1679 giorte, ved Fundatsen af 31 Marti 1732 deels stadfæstede, deels modificerede og udvidede, Bestemmelser i Henseende til Residenters Option og Vedligeholdelse vedbleve siden at være Regel; ifkun in praxi bleve de, som angik Vedligeholdelsen af Pro-

*) Exempler paa det sidste i Badens Univers. Journ. 1797 S. 113 f.

fessor-Residentserne, just ikke nsiagtig efterkomme-
de, og det af den naturlige Marsag, som Prof. Ba-
den angiver (Univ. Journ. 1797 S. 127), at det
var Professorerne selv, som skulde overholde disse
For skrifter. Det i §. 100 befalede aarlige Syn
forsømtes snart, og Følgen blev mere end eet
Slags Ubehagelighed, naar en vacantbleven Resi-
dents befandtes brøstfældig, og den Fratrædende
eller Arvinger skulde tilholdes at aflevere den i for-
svarlig Stand.

Den sidste Universitetsfundats af 7 Mai 1788
forbeholdt (Cap. VII §. 9) Professorerne deres Res-
sidentser med den samme Frihed for Skat og Ind-
quartering*), som dem hidtil havde været forundt,
og under den vedblivende Forpligtelse, selv at be-
foste de paaløbende Reparationer; derimod ophæ-
vede den for Fremtiden al Ombytning af Resi-
dents, og befalede, at hvad Residents en Professor
eengang havde opteret, den skulde han beholde,
dog at de hidtilværende Professorer, som allerede
havde Residents, og endnu ikke anden Gang havde
opteret nogen, skulde have Frihed til, efter deres
Tour, een Gang endnu at vælge en anden Resi-
dents, om de dermed kunde finde sig tiende. I
Henseende til Vedligeholdelsen og Sikkerheden der-

*) Indquarterings - Friheden er senere ophævet ved
Rescr. af 9 Maj 1806.

for gientog bemeldte Fundats (a. St. §. 6 og 9) de ældre Forskrifter, at enhver Professor skulde holde sin Residents i god og forsvarlig Stand, hvormed jævnlig skulde have Tilsyn, og det samme især ved en Residentses Aflevering nøie paaagtes; at Universitetet skulde have og beholde bestandig Hypothekve i enhver Professors Raadsensaar ogsaa for hans Residentses mueligen fornødne Reparation, hvilket Raadsensaar da heller ikke (ligesom ved Fundats. af 31 März 1732 §. 102 var befalet) skulde kunne pantsættes til nogen anden Creditor uden alene til Universitetet.

Ved foranførte Bestemmelser var i Henseende til Nydelsen af Residentser intet andet forandret, end at det fra nu af var tilkommende Professores forbudet at ombytte dem, hvorved saaledes Rettigheden til anden Gang at optere for disse faldt bort. I øvrigt vedblev Udførelsen til Residents for dem, som endnu ingen havde, at beroe paa den gamle Regel: *Senium academicum*. Men endnu i samme Aar ophævedes denne Regel ved Rescriptet af 12 Sept. 1788, som, uden udtrykkelig at nævne Residentserne, dog indbefattede dem under de Forbedringer i Udførelsen, hvilke Universitetets Lærere herefter alene skulde have at vente af hvad H. S. Majestæt hver Gang maatte finde for godt at fastsætte, dog de daværende ordinære

og designerede Professorers Rettigheder uforkrænket.
Rescriptet selv lyder saaledes:

”Vi Christian den Syvende ic. Vor
usynderlige Gnist tilforn! Os er allerunderdanigst
bleven refereret af Vores kiære Svigersøn, Hans
Durchlauchtighed Hr. Frederich Christian, Arve-
oprinds til Slesvig-Holsteen-Augustenburg-Sonder-
borg, som Patron for Universitetet i Vores Kongl.
Residentsstad Kiøbenhavn indkommet Forslag, an-
gaaende Professorernes Ascension til større Indkom-
ster, og er i Anledning af samme hermed Vores
Allernaadigste Villie og Befaling, at I bekiend-
tgjøre de nu eller herefter ved bemeldte Universitet
ansættende Lærere, hvilket Vi tillige, som en uom-
stødelig Regel, ville have fastsat, at de allene have
at vente Formerelse i deres Løn og øvrige Indkom-
ster af Vores hver Gang fastsættende Bestemmelse,
hvorved der kun skal have Hensigt til deres Ta-
llenter og større eller mindre Glid, da Man paa den
Maade kan vente, at de kiendeligst vil vise baade
Eduelighed og Virksomhed; dog ville Vi allernaad-
digst, at de nuværende ordinarii og designati maae
beholde uforkrænket deres Rettigheder til at stige
efter Ancienneté til bestandig større Indkomster,
saa og at Ascensionen til bedre Indkomster alene
skal strække sig til de Corpora, som Professorerne i
ethvert Facultet for sig ere tillagte. Derefter I
der allerunderdanigst haver at rette. Befalende

Eder Gud. Skrevet paa Bort Slot Friderichs-
berg den 12 Sept. 1788.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Christian R.

Bernstorff.

Brandt. Magaard. Schow. Collbiørnsen.

Siden den Tid er i Reglen for Afdgangen til 1
Residentser ingen videre Forandring skeet, end at
den Rettighed til anden Gang at optere Res-
sidents, som ved den sidste Fundats VII Cap.
§. 9 forbeholdtes de daværende Beboere af Res-
sidentser, i Anledning af en fra Consistorio ind-
kommen Forestilling, ved Rgl. Resol. af 16 Oct.
1795 udvidedes saaledes, at dette Beneficium nu
ogsaa maatte være gieldende for de Professorer,
som siden havde erhholdet eller herefter maattes
erholde fri Bolig i en af disse Gaarde.

Hvad Vedligeholdelsen angaaer, da blev det,
siden den sidste Fundats i Henseende til de for-
nødne Syn var mindre bestemt end den gamle,
af Professorerne frivilligen vedtaget, at Inspec-
tores Qvæsturæ med tiltagne Tømmermester og
Muurmester skulde aarlig tage Syn over en Tre-
diedeel af Residentserne. Saadant skal og Tid
til anden være skeet indtil Maret 1807, i hvil-
ket af de 10 Residentser de sex aldeles ødelagte

des og de øvrige fire bleve saaledes beskædigede, at de derved foranledigede Hovedreparationer paa dem maatte for det første giøre Synsforretninger uforholdne. Naar i sin Tid de afbrændte Residentsfer igien ere opførte, vil Maaden, hvorpaa det meest hensigtsmæssige Tilsyn kunde have med samtlige Professorboligers Vedligeholdelse, være en passende Gienstand for nærmere Bestemmelser.

Disse saa kaldte Residentsers Antal var i Begyndelsen 8; de virkelige Gaarde synes ingen sinde at have paa eengang været flere end 12. Ved Ildbranden 1728 vare de 11, og ligesaa ved den senere 1795. Fire finder man efterhaanden at være afhændede, nemlig 1) i Aaret 1661 en, i Kannikestrædet beliggende, til Rigets Skatmester Hannibal Sehested. 2) efter 1675 den Gaard paa Hjørnet af Nørregade og Almagertorv, som Licentiatus juris Hopner havde legeret Universitetet. 3) 1688 den Residents i Kannikestrædet, i hvilken Borchs Collegium blev indrettet. 4) 1804 den Grund i Studiestrædet, hvorpaa den af Prof. Kratzenstein sidst beboede, i Aaret 1795 afbrændte Residents havde staaet. (S. Prof. Badens Univ. Journ. 1797 S. 111 ff. og disse Annal. Aarg. 1810 1 B. S. 202 — 204).

---

2. Tvende Documenter fra det sextende Aarhundrede angaaende Skolen i Rønne paa Bornholm*).

a. Biskop Byrge's **) Brev om Skolen paa Borringholm.

Vi Byrge medt Gudtz Raade Erkebiscop i Lund, Sverrigis Forste och Passuens Legat, gjøre vitterligt for alle, adt for then store Brøst Skyld, som Vi hassue forfaret ther paa Landet om Sogneprester och Degne, adt somme Kirker stande worisløse, och thil somme ere Tydske Prestes, och adt saadan Brøst er mesten, fordi adt Landtzens Indbyggere sette saa theris Born och fielden thil Schole; Och flagede menige Almue thil Landtztzing, adt thedt er, fordi adt ther er ingen Scho

*) Af en gammel haandskreven Documentsamling paa det kongelige Bibliothek. Intet af disse Documenter har, saavidt Udg. bekiendt, forhen været trykt.

**) Børge Gunnarsen (Birgerus Gunnari) blev 1497 efter Joh. Brockdorps Død valgt til Erkebiskop i Lund. Han døde 1519, og var baade den sidste Primas i Sverrig paa Lunds Bispesæde og den sidste egentlige Erkebiskop i Lund. S. Hvitfeldts Biskekrønike. Jvf. J. Neumann Historia Primatus Lundensis p. 153 sqq.

le paa Landet, som fordum thiid pleiede adt vere,
 och vere them thungt adt sende theris sinna Børn
 aff Landet, och bede Os therfor ydmngeligen, adt
 Vi ville naadeligen vnde och thilstede, adt ther
 maatte holdis een Schole paa Landet i Rødtne,
 thil all menige Landens Indbyggeris Børn alle-
 niste; Och loffued the och thilsagde Oss, adt alle
 Frimend, Bønder, Riobstedmend och Børnede
 ville hver giffue een Skilling Penninge om Aaret,
 och andtuorde Sandemanden vdi huer Sogn in-
 den S. Martini Dag thil Scholemesteren, som
 saadant skulle regere og opholde. Thi for saadan
 Landzens Leiligheds Skyld, och alle menige Bør-
 ringholms Indbyggeres ydmngge Bøn och Begie-
 ringer vnde och thilstede Vi, adt vdi vor Riobsted
 Rødtne maa och skal opbyggis et Hus thil een
 Schole, thet Landzens Indbyggeris Børn alleniste,
 och icke thil andre, som och Scholemesteren fand
 hassue sin bequem Verelse vdi; Och bede Vi och
 biude alle fornevnte Børringholms Indbyggere,
 som nu ere, och ther effther kommendis vorde, adt
 acte paa, adt sette nogle aff theris Børn thil
 Schole thil samme Rødtne, saa lenge the vorde
 fempten Aar gamle; siden maa the sende thennem
 andenstedtz, om them saa tyckis. Och biude Vi
 Ether ocþaa alle fornevnte Landtz Indbyggere, adt
 I redelig aarlig Aars vdlegge saadan 1.ß Penninge
 Scholemester Lønn och andtuordehannem, som

sagt er, Sandemanden i huer Sogn, och Kyfogeder
ther i Riobstederne; Thi skulle I fremdelis andt-
uorde saadan Penninge Scholemesteren, som un-
derthiden kommendis vorder, och thilhielpe adt
opbygge Scholen och holde hende ferdig, som nød-
tørffreligt er och behoff gioris. In cuius rei testi-
monium sigillum nostrum præsentibus duximus
appendendum. Datum in placito generali *)
circa Nafirke in vigilia B. Bartholomei Apostoli
Anno 1512.

b. Borringsholms Indbyggeris Bress
om Rodtne Schole, giffuit Lector
Frantz **).

Vi efftherschreffne Herman Boitin ***)
Hoffuitzmand paa Borringsholm, Arffuid Pe-
der søn ****) Probst, Hans Kammer Landtz

*) Placitum generale er Landstinget. S. Rosod
Anders juridiske Skrifter 2 D. S. 845 ff.

**) Nemlig Franciscus Wormordi, som 1529 blev
Lector Theologiæ i Malmøe og 1531 første evan-
gelisk Biskop i Lund.

***) Hovedsmand paa Den 1550 — 1556. S. Thu-
ra's Beskrivelse over Bornholm S. 277.

****) Ventelig den Arvidus Petri, som nævnes i Worms
Lexicon 3 D. S. 178.

dommere, Abraham Erichson; Thinghorer, Peder Bagge, Thorges Wilfang och Hans Berensson Grimend, Poffuel Rofod, Jens Anderson, Jep Hansson och Mogens Jbsen, Sandemend paa alle andre Sandemendtz vegne paa Borringholm, Gjore vitterligt och bekiendt for Os, vore Effterkommer, och for alle Mand, adt Nar effter Christi vor Herris Fodtzet 1550, Fredagen nest for Wintzdag, vare vi medt menige Landtzens Indbyggere forsamblede paa vort sedvanlige Borringholm Landtzthing. Tha kom samme Thid inden fire Thingstocke verdig udi Gud Fader och Herre Franciscus Wormordi, Superintendent i Schaane, och haffuer aff Kongel. Maiest. i Danmark, vor naadige Herris, alffuorlige Befalinger, och paa sit egit biscopeelig Embedtz Vegne giffuit thilkiende, hvorledes baade Kongel. Maist. och Hans Verdighed haffde spurt, adt paa thette Land var et drabeligt och saare skadeligt Breck paa Sogneprester, Degne och andre Kirkepersoner alene aff then Naarsage, adt ther ick holdis Schole paa Landet, som i andre Lande och Stuede skeer, som och ther tilforn i Saelig Biscop Byrgis thid aff menige Landskab selfue begeerit, forfordret och samtyct er. Ther paa och fornemlig Biscop Byrge haffuer giffuit sit Bress och Insegle, hvilket paa samme Thid leest bleff, ther paa Kongel. Maiest. och hans Verdighed ick

een ringe Mishagelse haffde, medt en flittig For-
 manelse, adt hver from Mand vilde nødtørfftelig
 och christelig betencke, huor stoer Mact ther ligger
 paa thenne Sag, thil menige Almues Belfart haa-
 de thil Liff och Siel, Och begierede hand endelig
 paa Kongel. Maiest. och paa hans egit biscopelig
 Embedtz vegne, adt thette menige Landskab om
 thenne Sag ville beraade sig och vforsommit thenke
 therthil och forskaffit, adt effther fornevnte Biskop
 Byrgis Brefs Indeholdelse, och som engang en-
 drecteligen aff gandtze Landskab var samtyckt och
 vedtaget, adt then Schole i Rodtne skulle optagis
 igien, och ther effther medt all Flid ved Macht op-
 holdis skal, och therthil medt, efftherdi nu samme
 Schole nogle Aar, thette Land thil stoer Forderff-
 uelse, haffuer verit nedlagt, medt egen Samtycke
 Forplictelse Bress och Indsegle, adt ther mod
 Kongel. Maiest. thilborlig bodis, och saadanne
 vdlouffuede Penninge, som i then Middeltid thil li-
 Scholens Opholdelse indholdne ere, icke thiss min-
 dre thil Hans Kongel. Maiest. vdgiffuis och betha-
 lis skulle; Ther paa ere strax paa menige Landtzens
 Vegne the ypperste aff Frimendene och Eldste
 Bønder medt alle Candemend och nogle Riis-
 stedgmend vdgangne, haffue sig beraad, och ther
 effther aff it gaaet, velbetenckt raad saadant it
 Suar fra sig sagt och indfort. Paa thedt adt
 thette Land medt en goed, from och lerd Scholemæn-

flere maatte bliffue forförgit, then och en thidlang
 hoefß Bornene adt bliffue, och them vdi Gudtz-
 fryct och gode Konster flittelig lære vilde, saa vare
 menige Landskab thilfredtz, samme Schole i Rødtne,
 som the sig i Biscop Byrgis thid forplictet haffde,
 ther effther althid adt opholde, och huer huad han-
 nem burde, effther fornevnte leeste Bresss Indhol-
 delse, thil samme Scholles Opholdelse uforsømme-
 lig adt vdslegge. Men saa vare menige Landtz
 thienstlige Bøn, adt huiß met thette, adt thenne
 Schole en thidlang nedlagt er, maatte forsømmet
 och forbrødt vere, adt Kongel. Maiest. thet samme
 Land naadeligen vilde thilgode holde och thilgiuffue,
 the vilde, ther effther i then Sag this flitteligere
 vare. Huilket tha fornevnte Herre Superinten-
 dens saa var thilfredtz med, och thilsagde them, adt
 hand medt thit første en goed, from och lerd Scho-
 lemester offuersende ville, huilken Hoffuigmanden
 paa Hammerßhus med en Eed och Forplictelse, adt
 hand samme Schole flittelig och troligen vilde fore-
 staae nogle Aar, i thet mindste threy effther huer
 andre therhoefß bliffue, annamme skal. Och then
 Brøde och saa meget, som the indholdne Schole-
 penninge thilkom, haffuer then Verdige Herre Su-
 perintendens paa Kongel. Maiest. for allis Beste
 Skyld, och effther theris Bøn, paa then thid thil-
 giffuit och hengaae ladet. Bless och ydermere sam-
 tyct, adt huer Sandemand i sin Sogn, samme

Scholepenninge alle Nar medt Gliid indkreffue och
 opbere skal, och oplegge them thil Borgemesters i
 Rodne; tha skulle fremdelis paa thuede thider be-
 stedtlig, som er Paaske og S. Michels Dag, huer
 thid halffdelen anuorde samme Scholemester all-
 troilig foruden all Argeliff, och saa offthe som thet
 begerit voeder, och goed beffeden och Regenskab.
 Vdr saadant alle Maade, som forskreffuit staaer,
 ganget och skedt er, thed vidne vi fornevnte Her-
 mann Boitiz, Arffuid Pederfon, Hans Kammer,
 Abraham Erichson, Peder Bagge, Thorges Wil-
 fang, Hans Berentzen, Poffuel Kosod, Jens An-
 derfon, Jep Hanson, och Rogens Jbson, medt
 vore Indsegle och Signether hengendis therneden
 thette vort obne Bress. Giffuit och schreffuit paa
 fornevnte Borringholm Nar och Dag som forskref-
 uit staaer.